

תורה ומידות טובות

פרשת ויגש | עלון מספר 241 | כניסת שבת: 16:21 (לנוהגים 40 דק' 16:01) יציאת שבת: גאונים 17:12 ר"ת: 17:44

אורחות חיים

הג"ר יעקב עדס זצוק"ל

אבא סיפר לי שמעולם לא ידע שיש לחברותא שלו אחות, על אף שלמד בביתם במשך שנים רבות, אך מאחר שהציעו לו הצעה כזו, סבר שראוי להפסיק ללמוד בביתם עד החתונה.

אנשים השתאו תמיד מהגאונות של אביו ושל דודו חכם אברהם (הררי רפול זצוק"ל), מכך שכל תורה כולה שגורה על פיהם כפי שהוא מספר ומעיד: "דודי חכם אברהם היה מכונה בירושלים 'מסורת הש"ס'... אין שורה בבבלי ובירושלמי שהוא לא ידע מילה במילה, מדרשים וזוהר, טור ובית יוסף, ד' חלקי השו"ע... כל התורה כולה. וכך גם אבא.

פעם אמר לי מרן הגרי"ש אלישיב (זצוק"ל): "ישבתי בבית הדין עם אבין, ראיתי שבכיס אחד יש לו את כל התלמוד הבבלי, בכיס השני את התלמוד הירושלמי, ואת שאר המפרשים בשאר הכיסים..."

העזתי ושאלתי אותו: "אז למה אבל לא ישב כאב בית הדין?!" השיב לי הרב אלישיב: "זו הענוה של אבין! הוא כפה עלי שאשב כאב"ד והוא חבר בלבד".

אני זוכר שבת אחת שבה למדתי בבית והתעוררה לי קושיא עצומה. שטחתי אותה לפני אבא, והוא ברגע אחד אומר: "נו, לפי גרסת הירושלמי אין לנו קושיא".

היה מקרה אחר שבו הוא תירץ קושיא מורכבת לפי הבנת הרא"ש, שאלתי אותו מתי למד את הרא"ש הזה. אבא חשב קצת ואמר: "לפני עשרים וחמש שנה, בבית כנסת פלוני, בחברותא עם אלמוני", והכל הוא זכר.

איך הם זכרו את הלימוד שלהם היטיב?! הוא (הג"ר יצחק הדס שליט"א) מקשה והוא גם עונה, התשובה היא, שהם היו מרוכזים בלימוד, לא התבוננו סביבם האם הספסל נוח מספיק, האם החלון פתוח או סגור, האם יש מה לאכול, ובדרך כלל לא היה מה לאכול, גם לכן שהבגדים קרועים וכבר קטנים על הגוף לא נתנו דעתם, לכן הם זכרו את כל התורה כולה. (הג"ר יצחק הדס שליט"א על אביו הג"ר יעקב עדס זצוק"ל מתוך ראיון למרחו ללמ"א)

זענייני הפרשה

סאת הגאון הגדול אב"ד בד"צ "זרע אמת" ואב"ד "יורה דעה" זורנו הרב נסים יעקב עטייה שליט"א

כבר, אלא הכל הוא מן השפה ולחוץ, כדי להראות לעולם את נאמנותו לבית אביו.

וזהו המליצה, שהוא כצבע מן כת הצבועים, שאין כונתו לשם שמים. וכמו שצבע את הכתונת בדם לרמות את אביו שטרף טורף יוסף. אבל כששמע ממנו כי ערב לאביו בעד בנימין, ונתקשר בקשר חזק להיות מנודה בשני עולמות, וכעת קיבל עליו עבדות להיות עבד נרצע תחת בנימין, ראה שפיו ולבו שוין אצלו, ע"ז זה, שהכניע את עצמו כל כך להיות עבד, נתכפר לו עונו שמכר את אחיו לעבד. ולכן לא יכול יוסף להתאפק יותר.

ולא יכול יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו ויקרא הוציאו כל איש מעלי, ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו ומה, אן. פירש רש"י, שלא יכל לסבול שיהיו המצרים נצבים עליו, ושומעין שאחיו מתביישים בהודעו להם. ואיתא במדרש (כ"ר ג', ט), אמר רבי חמא בר חנינא, לא עשה יוסף כשורה, שאילו בעט בו אחד מהם מיד מת. ואנו צריכים להתבונן בקו המחשבה של יוסף הצדיק, שהכניס את עצמו לספק סכנת נפשות, וזאת כדי שלא לבייש את אחיו. וכן איתא במדרש תנחומא ויגש (ס), לסכנה גדולה ירד יוסף, שאם הרגוהו אחיו, אין בריה בעולם מכירו. ומדוע אמר "הוציאו כל איש מעלי", אלא כך אמר יוסף בלבו, מוטב שאהרג ולא אבייש את אחי בפני המצרים.

ויגש אליו יהודה ומל, יש להבין, מה פירוש "אליו"?

אלא הסבירו המפרשים, שמי שבא לעורר רחמנותו של חברו או של אדונו, צריך לדעת בעצמו, שאם הוא היה במקום חברו בודאי שהיה מרחם ועושה בקשתו. וכמו שאמרו חז"ל (אבות ב, ד): אל תדין את חברך, עד שתגיע למקומו.

וכן כשבא יהודה לעורר רחמנותו של יוסף הצדיק, אמר "ויגש אליו יהודה", "אליו" רצונו לומר, קירב את עצמו בדעתו, למקומו ומדריגתו של יוסף, שהיה האדון ומושל מצרים. ויאמר "בי אדוני", אני דן ומשער הדבר בי. אילו אני הייתי במקומו, הייתי שומע לקול בקשה שאבקש ממך, ולכן "ידבר נא עבדך דבר".

ויצא האחד מאתי ואומר אך טרף טורף וכי ולקחתם גם את זה מעם פני וגו' ומל, כח-כט. אמרו חז"ל (פסחים ת),

שלוחי מצוה אינם ניזוקין. והנה יעקב אבינו דן על יוסף הצדיק שהלך רק לשם מצות כיבוד אביו לשם מצוה ובכל זאת בא עליו כל מה שבא, וכל מה שעשו לו אחיו. אלא שהוא לא ידע שאחיו שנאוהו, ובזה לא הועילה הזכות של שלוחי מצוה שאינם ניזוקין לשומרו, כיון שבמקום דשכיח היזקא, לא אמרין הכי.

וא"כ גבי בנימין יש לדון קל וחומר, שכיון שלקחו אותו בעל כרחו של אביהם, לא שייך לומר שמקיימים בזה מצות כיבוד אב, ולכן בודאי שיש לו לחשוש עליו, יותר מאשר לחשוש במקום דשכיח היזקא.

והנה מצינו לשון "ופני" שהוא לשון רוגז, כמו "ונתתי את פני", וכן "פני ילכו והניחותי לך", ועוד. ולכאורה קשה דתיבת: "מאתי" הוא מיותר, שהיה מספיק לומר, "ויצא האחד ואומר אך טרף טורף", אלא עפי"ז יובן, שאמר להם יעקב, ויצא האחד "מאתי", דהיינו מדעתי ומרצוני, שאני שלחתי, ובכל זאת "ואומר אך טרף טורף", ולא הועילה לו שליחות מצוה להגן עליו ולשומרו. כל שכן אם "ולקחתם גם את זה מעם פני", שהדבר הזה הוא על אפי וחמת, כל שכן שיש לפחד שלא יקראנו אסון.

ועתה ישב נא עבדך תחת הנער עבד לאדוני ומל, גז. הסבירו המפרשים, שהאחים תלו את כל

אשמת מכירת יוסף על יהודה, ואמרו לו, אתה אמרת למוכרו, אילו אמרת להשיבו אל אביו היינו שומעין לך. לכן נכנס עכשיו יהודה בעובי הקורה יותר מכל אחיו, כדי שיתכפר לו החטא שחטא במכירת יוסף.

והנה איתא במדרש תנחומא (ויגש ה), אמר לו יהודה, עכשיו אצא ואצבע את כל השווקים שבמצרים בדם. אמר לו יוסף צבעים הייתם מימכם, שצבעתם כתונת אחיכם בדם, ואמרתם לאביכם, "טרף טורף יוסף". כונת המדרש היא, שאמר יוסף ליהודה, שאין תוכו

הנה יוסף הצדיק עומד כעת בנסיון חזק ועצום, מצד אחד הוא תולה תקוה לראות את אביו, שלא ראהו עשרים ושנים, ומצד שני לא מתוודע אל אחיו מיד, כדי שיתכפר להם עון המכירה.

והנה מבואר במדרש, שכאשר שמע יוסף מיהודה על צערו של יעקב אבינו, אפילו שלפי הבנתו לא הגיע הזמן להתודע לאחיו, בכל זאת הרי יש כאן ענין של כיבוד אב ואם, לכן הוא מחליט להתודע אל אחיו, ואח"כ להיפגש עם אביו. ולפני שאמר להם אני יוסף, ביקש להוציא כל איש מעליו, כדי שלא יתביישו אחיו בפני המצרים.

הנה יש לנו ללמוד מיוסף הצדיק, כיצד הכניס את עצמו לסכנת נפשות, והיה מאבד את כל תוכניותיו לפגוש את אביו, אלא שהעדיף לא לבייש את אחיו, ונכנס לסכנת נפשות.

ועוד, שלא יכול יוסף להתאפק מלהתודע אל אחיו, אבל הוא מתאפק עד שיוציאו כל איש מעליו, ורק אחר כך הוא מתוודע אליהם. עוד קצת סבלנות יש לו עד שיצאו כל העומדים לפניו, ורק אח"כ אומר להם אני יוסף אחיכם.

רואים אנו עד כמה היתה לו את מידת הסבלנות, שחכה שכולם יצאו. וזה מה שמוגדר בחז"ל, צדיקים לבם ברשותם, שהם יודעים לכוין את כל מה שצריך בזמן הנכון והמדויק, ומזה ילמד האדם הנהגות טובות וישרות.

דעת גדולי רבותינו - בימים ההם בזמן הזה

שוב פתח ר' שמעון

(שקאפ) זצ"ל והרעים בקולו: מצינו ללבן שהוכיח את יעקב על גניבת התרפים "הלוח הלכת כי נכסוף נכספת לבית אביך למה גנבת את אלהי",

לאמר: אם הנך שואף לבית אביך, הלא תזכור שביתו נלחם זה כמה דורות בכל האלילים והתרפים למיניהם, ואיך זה תולך לשם את תרפי?!?

ועד מה עזה תוכחה זו כלפי בן ישיבה הנוסע לאהלה של תורה זו הלוחמת בכל התרבויות המזויפות לסוגיהן, ובאמתחתו צרורים מתרפיה של ההשכלה – היתכן?! (ספר היוזל לר"ש שקאפ)

בחומת התורה גופה", וכה הולכים מפשרה לפשרה עד שנכונים בעצמם בפושרים הללו... והתורה צווחת ככרוכיא שאין רצונה בפשרות: אם ד' האלוקים

לכו אחריו ואם התור לא אחריו! מי שמפשר בעניני התורה, אף אם כונתו רצויה, דומה לאחד שלקח סחורה מהחנות והשליך אל הנהר, וכל העומדים סביבו חשבו שנשטגע חלילה. ואני עדיין מסופק אם נשטגע או לא, אבל דבר אחד ברור לי, שהמשליך אינו בעל החנות, והסחורה אינה שלו. **כן הדבר במי שמוותר על מצוה מן המצוות או דבר מדברי חכמים, הוא מראה בעליל כי הסחורה אינה שלו!!!** (חפץ חיים על התורה)

פעם שמע ר' ברוך דב ליבוביץ מקמיניץ על אחד מספרי ישיבתו שמקדיש מזמנו לספרות וקורא בספרים שאינם תורניים. מיד קרא לו ואמר: הנך עובר על 'חטא השיתוף'! כשם שאומרים 'אני

מאמין' על אחדות הבורא, כך אנו מעידים על יחידות התורה. כשם שאסור לעבוד ע"ז בשיתוף ודינה כע"ז ממש, כך אסור לחלל התורה ע"י שיתוף כזה. **אסור לו לבן תורה להוותר מקום במוחו לדברים אחרים שאינם קשורים בתורה אין לו משום דבר אחר שבעולם...** (זמיוות אוד)

כלפי אלה המסכימים לפשרות בעניני היהדות ואמתלא בפיהם "כי תועיל הפשרה לבל יפרצו

סיפור לשבת - הגר"א קוטלר הסביר לגביר מהו הביזניס הטוב ביותר...

הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל, מקים עולה של תורה במריקה, נודע בגודל מסירות נפשו לביסוס עולם התורה והרבצתה בעולם, עוד לפני השואה והנהגת הישיבה הגדולה והמפורסמת בעיר 'קלצק' שבפולין של מעלה, ואחר כך בעלותו אל מדבר השממה הרחני שבארצות הברית, בדור שלאחר החורבן. הוא לא הסתפק בדברים קטנים, ובסידור ישיבה לעצמו למסור בה שעורים לתלמידים...

רק רצון שמים של מעלה, לאמיתתה של תורה לשמה, בער כאש בלבו להגדיל תורה ולהאדירה. בעמל מפרך טרח והתייעץ קשות, עד שזכה להקים ממלכה שלמה, ממלכת התורה בעיר התורה "ליקווד" שבניו ג'רסי ארה"ב, וממגדל אור זה הזריח אור תורה על פני תבל.

יחדות מוסדות תורה ענקיים שכאלו, בנויים ומושתתים על לב נדיבים ונגידים יקרים, חבר מאמינים משלומי אמוני ישראל, שזכו להאיר את לבם בהכרת הערך העליון של החזקת תורת השם יתברך והפצתה בעולם, ומוזילים מכיסם הון עתק בסכומים אדירים, הנצרכים להרמת קרן התורה.

להחזקת המפעל הענק של ישיבת ליקווד המפוארה, היו המנהלים מביאים אל הישיבה מפעם לפעם אחד מן הגבירים התורמים החשובים, כדי שיראו במו עיניהם במה דברים אמורים. בחורי הישיבה ואברכי הרבים, כבר הורגלו לראות מדי פעם "נגיד" אורת, אחד מפרנסי הישיבה, המטייל בצוותא עם ראשי הישיבה ומנהליה בין היכלות התורה הרבים, ומקבל הסבר מפורט על הביזניס הרבים המתנוססים לשם ולתפארה בלייקווד.

בנייני המגורים של בני הישיבה, אוצר הספרים, חדרי השיעורים, בתי המדרש, תלמוד תורה לתינוקות של בית רבן, חדרי האוכל הענקיים, המשרדים, בתי החנוך לבנות, וכל שאר המבנים הנצרכים לגדול ולהתנהל של תורה, מפארי צעירי הצאן, שמסלתה ומשמנה של היהדות החרדית שבארצות הברית ובתפוצות נגולה, לגדלם לתפארת התורה ויראת שמים.

הנדיבים נהנו מאוד מכל ביקור שכזה, מלבד הסיפוק והאושר הגדול לראות מכל עולם הביזנס - הם גם ועסקיהם הטובים ביותר מכל עולם הביזנס - הם גם יצאו מאוד מחוזהם בחובותיהם, בהרגשת התעלות וקרבת אלוקים, כשבעקבות הביקור התקרב לבם אל התורה הקדושה ואל חמיהם. ברם, לאו כל הנגידים שווים... פעמים רבות היו מגיעים אל הישיבה גם גבירים רחוקים מן התורה, וקשריהם עם היהדות רופפים. הם הרימו תרומות נכבדות למטרות רבות של צדקה וחסד, אבל מחמת בורותם וחוסר ידיעתם ריחוקם מן התורה, לא הבינו ולא ידעו להעריך אל נכון גודל חשיבות החזקת התורה. בביקורים שכאלה, ציפתה לו לראש הישיבה גדול הדור, רבי אהרן זצ"ל, עבודה קשה יותר, כדי להנחיל מורשה ללב אותם העשירים, ולהסבירם בטוב טעם ודעת גודל חשיבות התורה בעולם, ועד כמה חשוב הוא חינוך בני הישיבות בדרך ישראל סבא, בדרכה של תורה בשלמות דור ודור.

הוא עשה זאת בחכמה ובתבונה רבה, בכל הדברים המיוחד שניח בהן על השמים, עד שהיו הדברים מאירים ומשמחים - ממש כפי שהיה רגיל בהרבצת השיעורים כסדרם בהיכל הישיבה, להאיר ולהזריח את אור התורה בלב ישראל, בנבכי הסוגיות הקשות ביותר שבש"ס, כיד ה' הטובה עלי.

ויהי היום, ואל הישיבה מופיע אורח רם מעלה, מיליארדר מן השררה הראשונה, איש עסקים אמריקאי, שהתרומות הקטנטנות שלו כלאחר יד החלו משלוש ספרות... שמעה של ישיבת ליקווד המפורסמת הגיע גם לאזניו, מנהלי הישיבה יצרו עמו קשר ביקשת סיוע, והסבירו לו שאין המדובר כאן בבניין ישיבה אחד קטן... נאלצת מעין עיר שלמה! תעשיית ענק של תורה: הנצרכת לסכומים אדירים מדי שנה בשנה. הם הזמינוהו בכבוד לביקור בהיכלות הישיבה.

העשיר הגדול נענה לבקשתם, ופינה לעצמו יום מסוים, בו יוכל לעזוב מעט את עסקיו המסופעים, ולצאת לטיול נעים בלוויית בני משפחתו, אל העיר היפה והשקטה ליקווד, שבניו ג'רסי הרחוקה. מטעם הישיבה התכוננו לביקור זה בלבו הרצינות, הם ידעו שאם הוא יצליח בסיעתא דשמיא, והגביר יפתח את לבו המוביל אל כיסו... הרי שהמדובר הוא בסכומים אדירים, שכן עשיר זה התפרסם כתורם גדול בסכומי עתק על מיליונים, בדבר שמצא חן בעיניו, והוקיר והערין אותו באמת. משהגיעה פמליית הגביר עם משפחתו ברכבם המפואר, התקבלו בכבוד ובחמימות רבה על ידי מנהלי הישיבה, שהראו להם את יופי והדר המקום. הם התענגו מעט על הנוף היפה והמדעים שלמרגלות הישיבה, והתקדמו באטיות אחר כבוד אל חדרו המיוחד של ראש הישיבה, הגאון הצדיק, שישב אותה עת רכון על ספריו הרבים, בהכנת ה'שיעור הכללי', שנצרך למסור בהיכל הישיבה, ובבניין נדבך של 'סימן' נוסף בסדרת הספרים המשובחים 'משנת רבי אהרן'.

מהביארו לפניו את הנגיד הגדול, הוכרח רבי אהרן ונאלץ להפסיק ממשנתו, כדי לקבל את פני האורחים רמי המעלה. הוא כבר הורגל בהפרעות שכאלה, אך אין בררה, ביטולה זהו קיומה! הוא קיבל את פני העשיר ופמלייתו באהדה ובסבר פנים יפות, והציע להם להתלוות אליו לטיול בין משעוליה ושביליה של קריית הישיבה הקדושה: "כך תוכלו לראות ולהיווכח בעצמכם במה מדובר", אמר רבי אהרן, "ולא להתלות בשמועות בעלמא... הרי כאיש עסקים פיקח, בוודאי ידע אתה שלא לסגור 'עסק' לפני שבדוקים את טיבו מקורבו... הבה ותראו בעיניכם איזה 'ביזנס' טוב ונעלה מאין כמותו, מציע אני לפניכם כאן! זו הזדמנות פז, שלא כדאי להחמיץ"... חייך רבי אהרן.

הגביר נהנה מפקחותו השנונה של רבי אהרן... ונענה על לוחו: "ביזנס אני מבין טוב, ברוך השם, נצא לדרך ונראה במה מדובר...". כך יצאו כולם יחדו אל הסיוור הנעים במבואות עולם הישיבה, הם החלו בהיכל הישיבה הגדול, שהיה מלא בצורבים צעירים מפה לפה. הכול שוקק חיים של תורה, בחיות דקדושה ובהתלהבות נעורים מתוקה. התלמידים שקדו במרץ על תלמודם, ולא הפריעו לעצמם בגלל האורח ופמלייתו הבוחנים אותם בקפידה, הם כבר

הורגלו למראות הללו, ומשיכו בעסק התורה בהתמדה. משעמד הגביר דן על מימדיה העצומים של התורה שיש כאן, ובראותו מקרוב עדרים-עדרים של מאות תלמידים, שכולם יחדו יושבים והוגים בספרי תלמודם, לא הצליח להבין בשכלו הרחוק עד מאוד מעולמה של תורה, כל זאת למה? הוא שאל בתמימות את רבי אהרן: "מדוע צריכים כל כך הרבה בחורים שישבו רכונים על ספריהם... וכי מה התכלית בכל זה? אולי מספיק כמה ברנים בישאל שידעו לפסוק השאלות... וכל השאר יציאו קצת לעולם הגדול, ויקדמו את עולם העסקים ואת המפעלים המשוכללים וכו'! בטוחני שעם הראש היהודי החזק ועם כשרונותיהם הברוכים, יצליחו עד מאוד בעסקים! הם יתקדמו וישגשו ויעשו חיל!", תהה הגביר.

רבי אהרן, שכבר הורגל בשאלות מן הסוג הזה, פתח פיו בחכמה ונועמיות, וניסה להסביר לאיש ומשפחתו הרוממה, מראשית יסודות הבריאה, שבוודאי מבינים ומאמינים שיש בורא לעולם, ויש תכנית ברורה לתקון העולם. בריבוי המפעלים והפועלים שיוויחונן מעולם רב... לא תתקיים תכלית העולם, לקרב יציר ליוצרו, ולהפוך חומר לצורה. "התכלית האמיתית של העולם", הסביר רבי אהרן, "הלא היא ערוכה ומסודרת בספר התוכנית של 'מפת העולם'... הלא היא תורתנו הקדושה, שרק על ידי ריבוי התורה בעולם, וגידול נפש ישראל בדבקות של אמת בתורה, ניתן להביא את העולם לתיקונו, ולהביא לב ישראל ונשמתה לשלמות הנכונה!". האורחים כולם נהנו מן ההרצאה הקצרה והמאלפת הזו, שנאמרה כך בצדי בית המדרש הומוה, שהראה להם במוחש ובפועל, כיצד מתקיימת הרצאה זו הלכה למעשה! לאחר שבחנו מקרוב את מראה ההיכל הגדול, יצאה הפמליה להמשך הסיור, הם חשו התרוממות הרוח נוכח בנייני מוסדות התורה הענקיים והמהודרים, חדרי הפנימיות, אלמנות האוכל והמטבחים המשוכללים, הנצרכים להחזקת גופם של אלפי תלמידי הישיבה, משם המשיכו אל ספריית הענק, שם זנו עיניהם באלפי ספרים שעולם התורה יצר במשך דורות רבים. התחנה האחרונה בסיור, הייתה בהיכל כולל האברכים הגדול שעל יד בית מדרש גבוה דלייקווד, שעלות הוצאות החזקת אברכים הללו מגיעה מדי חודש שחדשו להון עתק...

רבי אהרן נכנס עמם אל הכולל והראה להם בסיפוק רב, שורות שורות לגיוני של מלך, תלמידי חכמים מפוארים מטובי בניה ובוניה של תורה, הממיתים עצמם באהלה של תורה: "אלו הם הגדולים המבורכים של ישיבתנו הקדושה!", פוצח רבי אהרן בהסברו, "לא ביום ולא ביומים הם צמחו וגדלו תלמידי חכמים וגאונים שכאלה, השקיעו בהם שנים של עבודה רבה [האירעונית!] בכדי להעמידם על במתי התורה ולחנכם אל נכון בדרכה של תורה ובנתיבותיה".

אבל משום מה, הגביר אינו קולט... בערותו וריחוקו העצום מן התורה וקדושתה, לא הצליח להבין, על מה ההתפעלות הגדולה כאן, היכן רואים כאן את ההצלחה

מעיינו המשפט

מאת הגאון הגדול אב"ד בד"צ "זרע אמת" ואב"ד "יורה דעה" מורנו הרב נסים יעקב עטייה שליט"א

מרובה עמד בית דין אחר ובדק בכל ישראל וראה שאין אותה הגזרה פושטת בכל ישראל, יש לו רשות לבטל ואפילו היה פחות מבית דין הראשון בחכמה ובמנין. ע"כ. יוצא מדברי הרמב"ם שתקנה שפשטה ברוב ישראל אי אפשר לבטל אותה, דאין בית דין יכול לבטל בין דין חבירו אא"כ גדול הימנו בחכמה ובמנין.

ובניד"ד הרי תקנתו של יהושע בן גמלא דאין בני החצר יכולין לעכב על מלמד תינוקות שמלמד בחצר משום מצות ת"ת, יש לה אותו דין של תקנת עזרא. שכל תקנה שנראה לבית דין לתקן, ופשטה ברוב ישראל, אין יכול לבטל, ותקנת יהושע בן גמלא פשטה ברוב ישראל, וכדמשמע מהסוגיא דגמ' (נ"ב כ"א). דזכור לטוב יהושע בן גמלא, דאילו הוא נשתכחה תורה מישראל, ובודאי שאין בני החצר יכולין להתנות נגד תקנת יהושע בן גמלא, דאפילו בית דין אינו יכול לבטל תקנת יהושע בן גמלא, אא"כ גדולים בחכמה ובמנין. וכמ"ש התוס' (נ"ב פ"ג): ובודאי שלאחר חתימת התלמוד אין אנחנו רשאים לבטל תקנה שהיתה בזמן התלמוד וכבר קיבלה עליהם, ואפילו ר' יהודה לא היה יכול לבטל את תקנת עזרא, וכ"ש אנחנו לא יכולים לבטל.

ועיין בפת"ש (ח"מ סי' קנ"ו סק"ב) שעמש"כ מרן (ס"ס כס"ג ג') "ואין השכנים יכולים למחות בידו ולומר לו: אין אנו יכולים לישן מקול התינוקות של בית רבן. והוא הדין לכל מילי דמצוה, שאינם יכולים למחות בידו" כתב וז"ל: עיין בלבוש וכו' ונ"ל דוקא בני המבוי או בני החצר שדרים יחד במבוי אחד או בחצר אחת ואינם דרים יחד בחדר אחד או בבית החורף אחד, אבל אותם הדמים בבית חורף אחד כנהוג במדינות אלו מחמת דוחק דירה, נ"ל ודאי שכל אחד יכול למחות בחבירו אפילו להיות מלמד תינוקות של ישראל תורה באותו בית החורף שהוא דר שם עמו, שזה ודאי אין דעת רוב העולם סובלתו, ועל דעת זה לא נשתתף עמו בדירה זו, אם לא שהתנה מתחילה, עכ"ל.

והסבר דברי הלבוש הוא, שמכיון שאין דעת רוב העולם סובלתו לדור יחד בבית חורף קטן ולהביא לשם תלמוד תורה, בכה"ג לא תיקן יהושע בן גמלא שלא יוכלו למחות, דאין יכולין לעמוד בה הדוחק גדול במקום קטן כגון בית החורף. ואפילו אם נאמר שבכה"ג תיקן יהושע בן גמלא, מ"מ הו"ל גזירה שאין יכול לעמוד בה ובטלה לגמרי, וכמ"ש הרמב"ם (נ"ב פ"ג ס"ג) ממייס פ"ב ה"ה) דגזירה שאין הציבור יכולים לעמוד בה בטילה ממילא. ומדברי הפת"ש משמע שאם התנו ביניהם בפירוש שאפילו במקום הדוחק כגון בבית החורף שיוכלו להביא מלמד תינוקות, התנאי חל. דבסו"ד כתב דזוהי גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה, אא"כ התנו ביניהם מתחילה על כך. דהיינו, תנאי לחומרה יועיל אם התנו ביניהם מתחילה להביא מלמד תינוקות לבית החורף, אך תנאי לקולא נגד תקנת יהושע בן גמלא לא יועיל.

אולם מדברי התוס' (נ"ב פ"ג) שכתבו שאם לא פשט ברוב ישראל אפשר לבטל תקנה ע"י בית דין ואפילו קטן מבית הדין הראשון וכו' יהודה שביטל תקנת עזרא (בטילה לבעלי קריין), וכן מדברי התוס' (ע"ז לז: ד"ה והתנו) שכתבו שאם לא פשט איסורו ברוב ישראל יכולין לבטל, משמע שאינו בטל ממילא, אלא

האם מותר לאדם למכור דירתו לת"ת, למרות שסיכסם עם הדיירים מתחילה שלא לעשות כן, והדיירים מוחים!?

וכל בני העיר צריכין לו ובאין אצלו ומרבין על בני החצר את הדרך וכולומ ועל כן מלי מעכבו, עכ"ל:

נראה מדברי הרשב"א דאין לחלק בדברי רש"י בין מלמד תינוקות של יחידים או מלמד תינוקות של כל בני העיר, דממה נפשך אם מחמת התקנה לא מצי מעכב גם במלמד תינוקות כל העיר לא מצי לעכב. דהתקנה היתה על הכל דאין לחלק התקנה עצמה. והיה אפשר להסביר דברי רש"י שכוונתו שהתקנה מעיקרא לא היתה על מלמד תינוקות של כל העיר, ע"כ יכול לעכב, אמנם הרשב"א סבור שאין לחלק ביניהם מכיון שהתקנה היתה על הכל. אבל אי אפשר

להסביר שלרש"י הטעם הוא מכיון שהוא מלמד תינוקות של כל בני העיר ויש קול גדול הו"ל כהתנו בני החצר ביניהם שלא יושיבו בחצר מלמד תינוקות של כל בני העיר ולכן יכול לעכב, שאין תנאי של בני העיר

מבטל תקנת יהושע בן גמלא, דמצוה היא, אלא העיקר הוא דבכה"ג לא תיקן יהושע בן גמלא. והנה איתא בגמ' (נ"ב פ"ג) שעזרא הסופר תיקן עשר תקנות ואחת מהתקנות היא שתיקן טבילה לבעלי קריין שיטבילו לפני שילמדו תורה. וכתבו שם התוס' (ד"ה אהא איכו ותיקון אפילו לבדני תורה) לא קיי"ל הכי אלא כרבי יהודה בן בתירא דאמר אין דברי תורה מקבלין טומאה כדאמר בפרק ראשית הגז (מולין קלו), ונכרות כב). והקשו התוס', הכי אלים ר' יהודה לבטל תקנת עזרא. ותירצו דסבר דלא תיקן עזרא דבר זה, אי נמי שכל מי שרוצה לבטל יבטל, אי נמי דלא פשט איסורו ברוב ישראל.

יוצא לנו מדברי התוס' שאי אפשר לבטל תקנה שיש בה מצוה אלא באחד מג' אפשרויות: או שלא תיקן עזרא דבר זה, או שהתנה שכל מי שרוצה לבטל יכול לבטל, או שלא פשט איסורו ברוב ישראל. ועיין במאירי (נ"ב פ"ג). שכתב דכל תקנות עזרא מצוה הן ומשום כך תיקן להם עזרא כדי לזכות את עם ישראל במצוות.

ועיין בהרמב"ם (הל' ממייס פ"ב הל' ה-ו) שכתב וז"ל: בית דין שנראה להן לגזור גזירה או לתקן תקנה או להנהיג מנהג צריכין להתיישב בדבר ולידע תחלה אם רוב הצבור יכולין לעמוד בה או אם אין יכולין לעמוד ולעולם אין גוזרין גזירה על הצבור אלא אם כן רוב הצבור יכולין לעמוד בה. הרי שגזרו בית דין גזירה ודימו שרוב הקהל יכולין לעמוד בה, ואחר שגזרוה פקפקו העם בה ולא פשטה ברוב הקהל הרי זו בטלה ואינן רשאין לכופ את העם ללכת בה, עכ"ל.

וכתב הכס"מ (ס"ס) שאפילו בית הדין עצמם אינם יכולים לכופ את העם ללכת בה. ונראה מדבריהם דאפילו ביטול אי"צ, ודבריהם בטלים ממילא.

עוד כתב הרמב"ם (ס"ס, ה"ז) וז"ל: גזרו ודימו שפשטה בכל ישראל ועמד הדבר כן שנים רבות ולאחר זמן

שאלה: בבני מגורים גרים שנים עשר דיירים, וסיכמו וקיבלו עליהם שאין לאף אחד רשות למסור או למכור את דירתו לתלמוד תורה. והנה אחד הדיירים החליט לעבור דירה, וחפץ למכור את דירתו, והקונה חפץ לקנותה על דעת להפכה לתלמוד תורה, והדיירים מתנגדים משום שהתנו במפורש והסיכמו שהדירות תמכרנה רק לצורך מגורים. הדין עם מי!?

תשובה: מקור דין זה בגמ' (נ"ב כ:), וכן נ"ב פ"ג, ובהרמב"ם (הלכות ממייס פ"ב הל' ה') ובטור ושו"ע (ח"מ סי' קנ"ו סעי' ג'). והנה בגמ' (נ"ב כ:) תנו... ואינו יכול למחות בידו ולומר לו: איני יכול לישן לא מקול הפטיש ולא מקול הריחים ולא מקול התינוקות. ובגמ' (נ"ב כ"א). סיפא אתאן לתינוקות של בית רבן, ומתקנת יהושע בן גמלא ואילך, ע"כ. ופרש"י (ס"ס) וזת"ד: סיפא אתאן לתינוקות של בית רבן - ואף על גב דקול הבא מחמת אחרים, אפילו הכי לא מצי מחויי מחמת התקנה.

ואמרינן עוד בגמ' (ס"ס) ת"ש: מי שיש לו בית בחצר השותפין - ה"ז לא ישיכרנו לא לרופא, ולא לאומן, ולא לגרדי, ולא לסופר יהודי, ולא לסופר ארמאי! הכא במאי עסקינן - בסופר מתא, ע"כ. ופרש"י (ס"ס) וז"ל: בסופר מתא - מלמד תינוקות העיר ומושיב מלמדים תחתיו והוא מורה את כולם איך יעשו, ויש שם קול גדול, ע"כ.

ופירוש הגמ' לשיטת רש"י דלהשכיר מלמד תינוקות העיר, יכולין לעכב עליו מכיון שיש קול גדול. והתוס' (ס"ס, ד"ה בסופר) חלקו על פירש"י וכתבו וז"ל: בסופר מתא - אין נראה לפרש כפירוש הקונטרס דסופר מתא היינו מלמד תינוקות של כל בני העיר דאיכא קול גדול דהא לקמן אמר רבא מקרי דרדקי וסופר מתא כמותרין ועומדין כיון דאשמועינן דמקרי דרדקי הוי פסידא דלא הדר ה"ה מלמד כל תינוקות העיר ואמאי איצטרין תו למינקט סופר מתא ואין לפרש נמי כפ"ה בהמקבל (נ"מ דף קט:): סופר מתא מספר אנשי העיר דהא קרי הכא בברייתא סופר אלא נראה כמו שפי' רבנו חננאל סופר מתא כותב שטרות העיר ולהכי חשיב ליה לקמן פסידא דלא הדר אם נכתב השטר שלא כדון, עכ"ל.

ורש"י לקמן (כ"א): כתב: "סופר מתא - לבלר כותב ספר תורה". והתכוין ליישב את קושיית התוס' מעליו. ויסוד מחלוקתם הוא בתקנת יהושע בן גמלא, שלדעת רש"י התקנה שאין לעכב מלמד תינוקות להיות בחצר היא דוקא אם אינו מלמד תינוקות העיר, אבל במלמד תינוקות העיר שיש קול גדול יכול לעכב עליו משום דאיכא קול גדול, דבכה"ג לא תיקן יהושע בן גמלא. אולם דעת התוס' היא, שאפילו מלמד תינוקות העיר לא יוכל לעכב עליו, דתקנת יהושע בן גמלא היא על כל מלמדי התינוקות אפילו דרבים, ולא יוכל לעכב עליו משום תקנת תלמוד תורה.

וכתב הרשב"א (נ"ב ד"ה ה"ט) וז"ל: ה"ב"ע בסופר מתא, פרש"י ז"ל מלמד כל תינוקות העיר ומתון שמתקבצים שם כולם מרבים עליו את הדרך ביותר, ואינו מחוור דאי מדינא אפי' עשרים וארבעה ואפי' פחות ממי לא, אלא מן התקנה ומשום מצוה היתיר והילכך אפי' במלמד את כולן כן, ונראין דברי ר"ח ז"ל שפי' סופר שטרות שבעיר שאין שם משום תקנה

נקודות אור | סיפורים של תיקון מידות | אנשים שחזרו לכור מחצבתם | וחיזוק לאלו שעדיין...

הפרטה מצויה אצלך, וקשה לך על המחיה ועל הכלכלה, אי לכן יש לי הצעה משמחת בשבילך: מהיום עשיר גדול אתה! אני אתן לך אלפי אלפים דברי זהב וכסף והילומים הרבה מאוד, אך תנאי אחד עמדי: תמורת העושר תמכור לי את זכות הביזיונות שנחלת וסבלת אמש בליל יוהכ"פ מאותו שפל נבזה, שנתן לך מכת לחי. אם תמכור לי את זה - עשיר אתה מעתה".

ר' יעקב דחה אותו על הסף: "איני גנב!", אמר, "ואין לי מה למכור לך, הרי מחלתי לו לאלתר בלב שלם, ושוב אין כאן שום ביזיון עוול או עבירה, ומה אמכור לך?". אך העשיר התעקש ולא הרפה: "אכפיל לך הסכום ותמכור לי הזכות!", ורבי יעקב בשלו: "אין לי מה למכור לך! כבר מחלתי!". באותו לילה והנה חולם רבי יעקב, שבזכות זה שויתר על כבודו ומחל בלב שלם, יזכה לבן גדול. ואכן באותה שנה נולד לו המאור הגדול, הלוא הוא רבי אהרן הגדול מקארלין ז"ע, שהאי את העולם בנועם השבת. להודיע שמוותור לא מפסידים. (מתוך שיחת גאב"ד מלידיס)

ופסע אחרנית, כשעיני עמך בו תלויות, ניגש אליו בזעם וביהורא ראש הקהל הגביר, וסטר לו כדבעי לעיני כל הקהל הקדוש, אנשים, נשים וטף, סטירת לחי מצלצלת על גודל חוצפתו שהארץ מעט בתפילתו. בית המדרש נעשה כמרקחה. הישמע כדבר הזה, להזיד ולהרשיע, לרמוס כבודו עדי ארץ בביזיון הקודש שלא ישמע במחוזותינו! אך, רבי יעקב התעלם כליל מהנעשה סביבו, וכאילו אין הדברים אמורים בו - פסע חזרה אל העמוד ובקולו הצח והטהור פתח: "יעלה תחנונינו מערב... לאחר התפילה איחל ר' יעקב גוט יו"ט וגמח"ט לכל הקהל הקדוש, ובתוכם גם ניגש לאותו שפל נבזה הגביר, וכמתנצל על האיחור בתפילה איחל גם לו ברכת גוט יו"ט. מוצאי יוהכ"פ, והנה נשמעות דפיקות בפתח ביתו של רבי יעקב, שם עמד אחד מנכבדי העיר ועשיריה הגדולים והצעה מפתה בפיו... וכה סח לו ר' יעקב: "הלוא אין

אחד מרגעי ההוד בכל ליל שב"ק, הוא רגע ההתמוגגות והכיסופין ורגשי הקודש בעת זמר 'קה אכסוף נועם שבת... משוך נועם יראתך לעם מנקשי רצונך... שבת קודש נפשי חולת אהבתך', זמר שכולו קודש הקדשים זמר לקה ריבון עלם ועלמאי. פיוט קדום זה חיבר הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין ז"ע. רבי אהרן נודע כצדיק קדוש פועל ישועות בקרב הארץ, ועל מצבתו החיטות המילים אשר לא ייאמנו: "זה וזיה את הרבים, ומסר נפשו במסירות נפש לזכות את הרבים".

רבות מסופר על גדלותו, וידוע שכה גדול היה כוחו עד שבעת שהתפלל הצריכו להפריעו ולהעירו, לבל יגיע להתפשטות הגשמיות - דבר שאין בנו הבנה לשהיה מה הוא. בזכות מה זכו הוריו לאור הסמכה? אביו, רבי יעקב, היה חזן ירא שמים בעיר יאנוב הסמוכה ללעמברג. שנה אחת בליל יום כיפור האריך בתפילה הלחש בעת עמדו לפני 'עמוד התפילה', הוא שקע בכוונותיו ועקב כך התארכה התפילה יותר מן המקובל. משיים את תפילתו

חיים של תורה, תורת חיים! זו היא מציאות שונה, כמו על כוכב אחר, שם נושמים וחשים כל העת 'חיי עולם נטע בתוכנו'... אך הגביר עדין אינו קולט ושואל שוב את שאלתו האווילית: "אבער וואס איז תכליס?... [אבל מה התכלית...]" משראה רבי אהרן שדבריו אינם נקלטים בנפש הגביר, הבין בחכמתו שצריך להחזיר את המסר אל תוך לבו! הוא נתן, אפוא, דפיקה חזקה על גבי השולחן, ובחבטה עזה פסק בנחרצות ובנוסח קשה וברור. שאין עליו שום עוררין כשהוא מכריז בקול: "דער תכלית איז לערנען תורה לשמה!!!" - זו היא תכלית כל החיים ותכלית בריאת כל העולמות! ויותר לא הוסיף מאומה בדברי הסבר.

המשך מעמוד 2 סיפור לשבת: הגדולה? הוא שאל את רבי אהרן שוב את אותה שאלה: "מה כאן התכלית? איפה כאן הביזנס? מה נרוויח מזה... ומה יצא לנו מכל זה? אברכים שישבו כל ימיהם באהלה של תורה?" מתחילה ניסה רבי אהרן שוב את כוחו, במתינות, בסבלנות ובחמלה רבה לנפש ישראל חרוקה ונמוכה עד מאוד, לרוממו מעט מן הדולר הבזוי, ולהסבירו שאין סופה של תכלית תיקון העולם בקידום התעשייה והעסקים וריבוי המשרות, כדי שיהיה העולם מלא כסף וממון [מאני' בלע"ז]... אלא ישנם דברים מרוממים וחשובים הרבה יותר מן הכסף... יש כאן עולם אחר לגמרי ממה שאתם מכירים בעולם העסקים, הסביר במתק לשונו, "אלו הם חיים אחרים ותענוגים שונים בתכלית,

המשך מעמוד קודם מעייני המשפט: שאפשר לבטל ואפילו בית דין קטן יכול לבטל דברי בית דין גדול ממנו בדבר שלא פשט ברוב ישראל. ונראה שמחלוקת תוס' ורמב"ם באופן לא פשט איסורו ברוב ישראל היא: שלדעת הרמב"ם א"צ בית דין לבטל, משום שבטל ממילא, ואילו לדעת התוס' צריך בית דין בכדי לבטל, ואמנם אפילו יהיה קטן מבית הדין הקודם, מכיון שלא פשט איסור ברוב ישראל.

יהושוע בן גמלא. אבל כשאינו סיבה מספקת לבטל את תקנת יהושוע בן גמלא, אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו, וא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין. וא"כ נראה שתנאי שהתנו ביניהם הדיירים שלא להביא ת"ת למקום שגרים בו, אין להם כח להתנות נגד תקנת יהושוע בן גמלא. ותנאי זה בטל הוא, וממילא אם רוצה אחד מדיירי הבנין למכור את דירתו למלמד תינוקות יכול לעשות כן.

היושוע בן גמלא. אבל כשאינו סיבה מספקת לבטל את תקנת יהושוע בן גמלא, אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו, וא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין. וא"כ נראה שתנאי שהתנו ביניהם הדיירים שלא להביא ת"ת למקום שגרים בו, אין להם כח להתנות נגד תקנת יהושוע בן גמלא. ותנאי זה בטל הוא, וממילא אם רוצה אחד מדיירי הבנין למכור את דירתו למלמד תינוקות יכול לעשות כן.

מ"מ נראה שיהושוע בן גמלא לא תיקן מעיקרא בדבר שקשה לעמוד בו, כגון תלמוד תורה דברים לשיטת רש"י, ובית חורף קטן להביא ת"ת לשכן בו, שהוא דבר קשה לעמוד בו, ובכה"ג יתכן מאוד לומר שלא תיקן

אפשרות אחרת, כיון שתקנת יהושוע בן גמלא היא שאי אפשר לעכב בכה"ג, שהרי לא מדובר באותה דירה שדרים ביחד אלא כל אחד גר בדירתו, לכן לא יוכלו לעכב את המוכר מלמכור דירתו לת"ת. והתנאי שהתנו ביניהם בטל משום שע"י תנאי זה הם עוקרים את תקנת יהושוע בן גמלא, ואין ביכולתם לעשות תנאי נגד תקנה זו.

אולם אם מדובר שגרים באותה דירה כגון בית החורף, ולשם רוצה להביא ת"ת, בכה"ג לא תיקן יהושוע בן גמלא, מכיון שדבר זה אין אדם יכול לסבול בתוך רשותו, ולכן בכה"ג מועיל תנאי. והיה רצון שנזכה להגדיל תורה ולהאדירה ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא בבריאות איתנה ונהורא מעליא וחפץ ה' בדידנו יצלח אכ"ר.

מ"מ נראה שיהושוע בן גמלא לא תיקן מעיקרא בדבר שקשה לעמוד בו, כגון תלמוד תורה דברים לשיטת רש"י, ובית חורף קטן להביא ת"ת לשכן בו, שהוא דבר קשה לעמוד בו, ובכה"ג יתכן מאוד לומר שלא תיקן

בית דין צדק ובית הוראה "זרע אמת" צדק צדק תרדוף הלך אחר בית דין יפה... (סנהדרין לב')

בית הדין לענייני ממונות | אישות | צואות | ירושות | הסכמי גרושין | קידושין | סיוע בעריכת חוזים | שלום בית

בנשיאות ובראשות אב בית הדין בד"צ "זרע אמת", בד"צ "ירדה דעה", וראש כולל הוראה חיינות "אורות חיים ומשה" אשדוד

לפתיחת תיקים
ושאלות בטלפון
054-8416719

אב"ד מקודש הרה"ג יעקב נסים עטייה שליט"א

ובהרכב הדיינים המצויינים: מרא דאתרא רמב"ש א' הרה"ג יצחק שרבאני שליט"א

ראש כולל הוראה חיינות "חוקיו ומשפטי ישראל" הרה"ג יצחק ביטון שליט"א

הדיין המצויין רב שכונת מקור ברנך ירושלים הרה"ג אהרון ירחי שליט"א

סניפי ביה"ד:
שפת אמת 5
בי"ש
האדמו"ר זנבעלן
39 אשדוד

העלון יוצא לאור להצלחת

ולהבדיל לשלוי נשמת
עילאי בן תהילה ז"ל
פנחס בן נחל ז"ל
יוסף ועליזה אטיאס ז"ל

יאיר בן תהילה

שמעון בן תמר

רחל בת חנה

שמעון בן אורטל

תהילה רחל בת אורטל

ה'ה פנחס אזולאי בן רחל וכל

בני ביתו ה"ו

תהילה בת עליזה

תמר בת תהילה

נדב בן תהילה